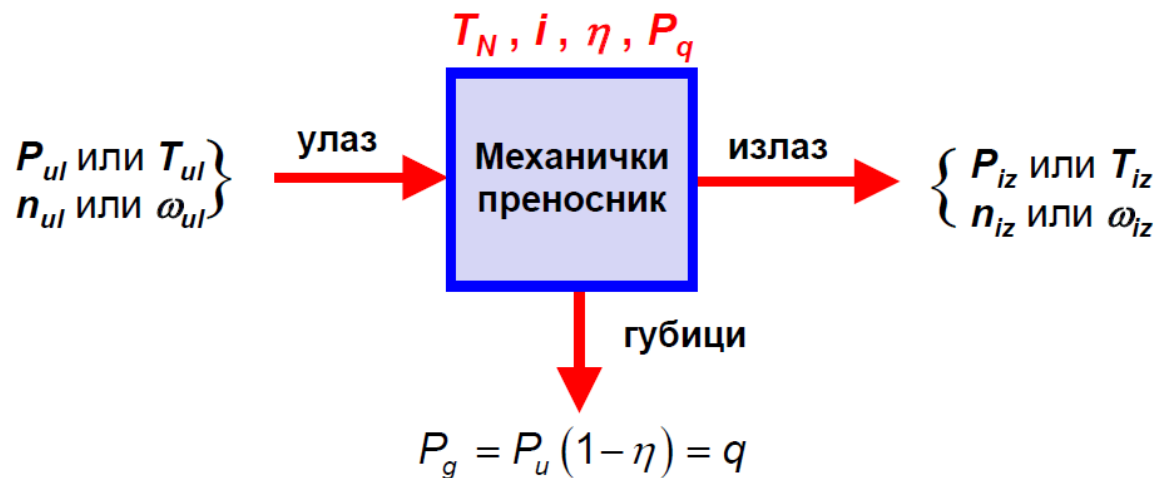
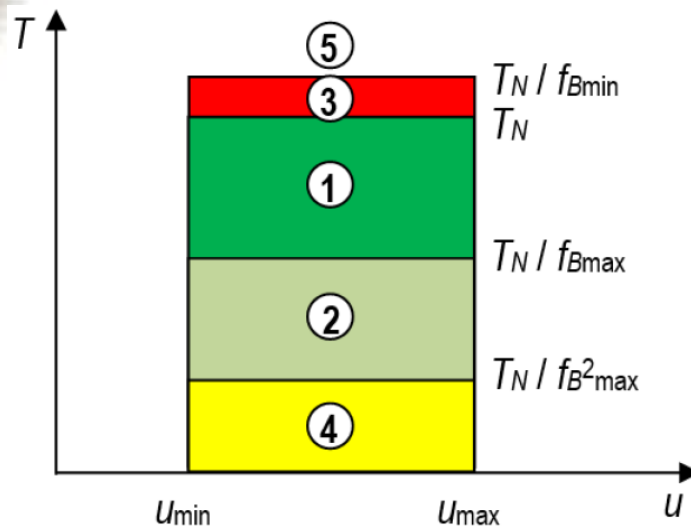

Поступак дефинисања техничких карактеристика

Дефинисање основних техничких карактеристика редуктора врши се у зависности од:

- намене,
- величине редуктора,
- величине серије.

Основне техничке карактеристике редуктора су:

- називни обртни момент (T_{2N}),
- преносни однос (i),
- степен искоришћења (η),
- дозвољена вредност радијалног и аксијалног оптерећења слободног краја улазног и излазног вратила (F_{r1d}), (F_{a1d}), (F_{r2d}), (F_{a2d}),
- топлотни капацитет (P_q),
- момент инерције обртних делова (J),
- ниво шума (L),

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- ниво вибрација (v),
- облик уградње,
- положај уградње,
- осна висина (h) и сл.

- Код редуктора намењених за тзв. **уско тржиште** техничке карактеристике обично дефинише купац, тј. инвеститор,
- док код редуктора намењених за **широко тржиште**, техничке карактеристике обично дефинише стандард или неки други пропис, а ако оне нису на тај начин дефинисане, онда је произвођач принуђен да, на основу потреба тржишта, техничких карактеристика конкурентских решења и сопствених технолошких могућности, дефинише техничке карактеристике својих редуктора.

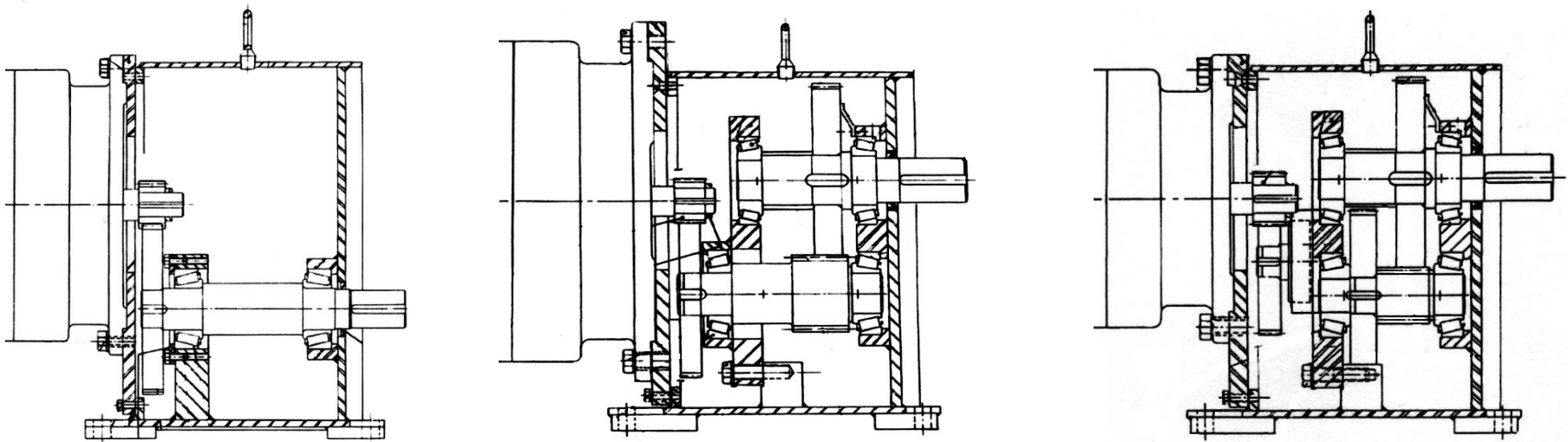
Концепцијска решења малих произвођача

- При **мањим серијама** универзални редуктори су знатно јефтинији и много брже се набављају и сервисирају од специјалних, због чега се, при избору редуктора, увек треба одредити за неки од већ постојећих универзалних редуктора, наравно, под условом да постављени пројектни захтеви и серија то дозвољавају.

Концепцијска решења малих произвођача

- Мали произвођачи редуктора су сви они произвођачи који немају сопствену производњу електромотора, па због тога они најчешће користе **стандардне IEC електромоторе** које директно или помоћу адаптера уграђују на своје редукторе.

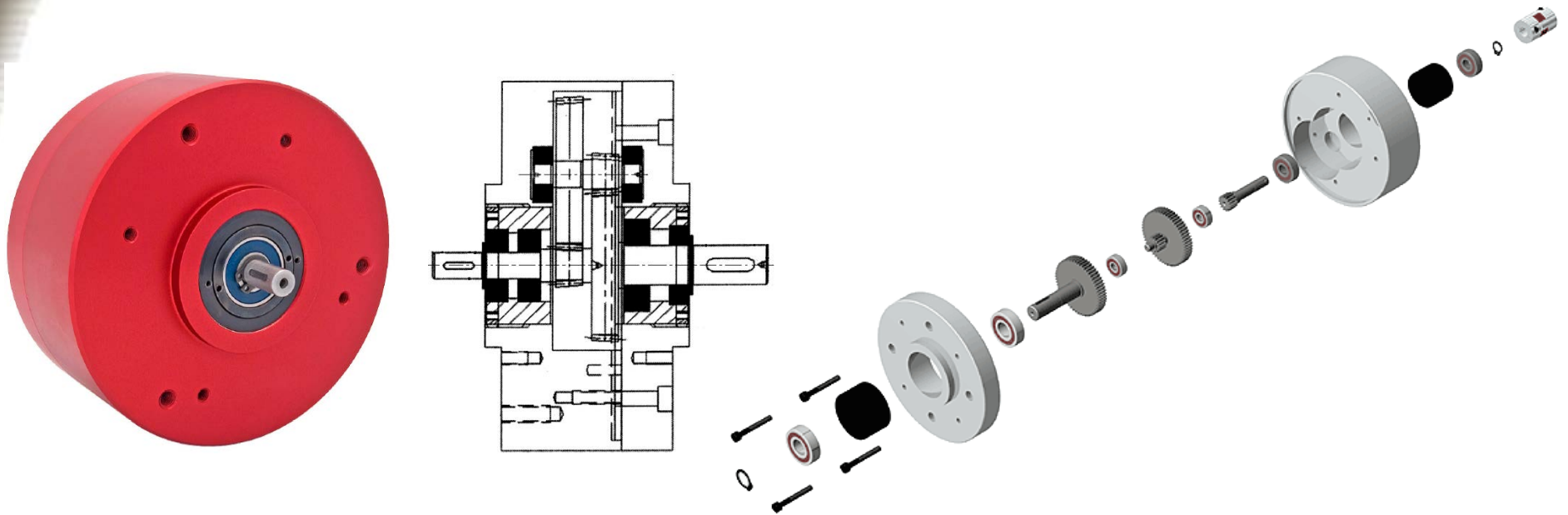
Концепцијска решења малих произвођача

*Једностепени (1), двостепени (2) и тростепени редуктор (3)
са завареним кућиштем (Philadelphia Gear Drives)*

Концепцијска решења малих произвођача

Двостепени зупчасти редуктор (1) и експанзиони цртеж класичног двостепеног зупчастог редуктора (2) (Ondrives)

Концепцијска решења малих произвођача

- Мали произвођачи редуктора настоје да усвоје редукторе са што већим преносним односима док маса кућишта није толико значајна јер се најчешће израђују у малим серијама.
- Велике преносне односе редуктори постижу коришћењем великих зупчаника, тј. применом међуплоча са стране мотора која омогућује њихову уградњу.

Концепцијска решења малих произвођача

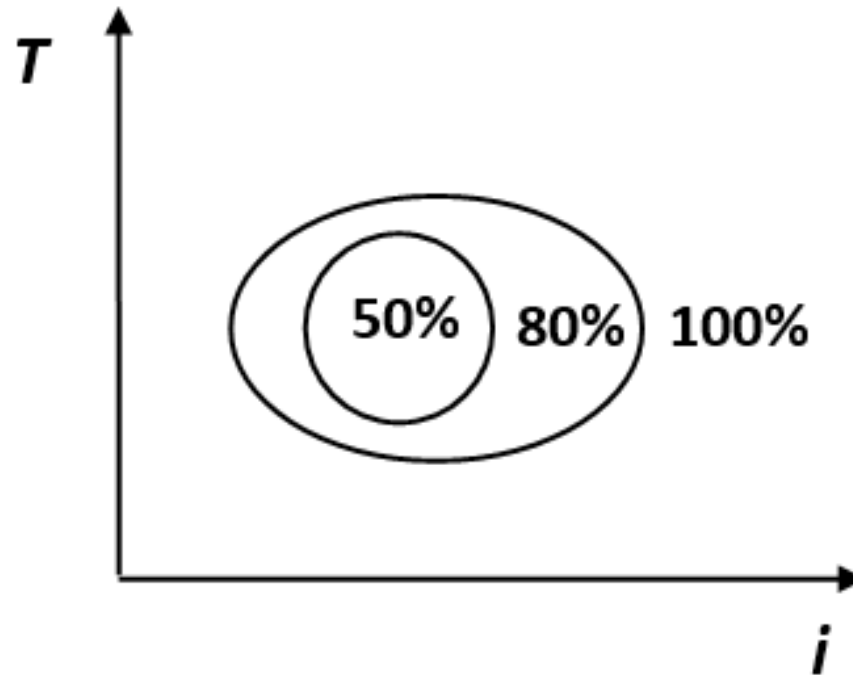
- Повољнија је израда двостепених редуктора у специјалном кућишту за двостепене редукторе којима се могу постићи велики преносни односи и тако успешно конкурисати скупљим тростепеним редукторима.
- Мали произвођачи углавном не производе једноступене редукторе, јер се они ређе траже, као ни тростепене, јер их у једном делу преносних односа могу заменити двостепени редуктори са великим преносним односом.

Концепцијска решења великих произвођача

- Велики произвођачи редуктора (SEW, Siemens-Flender) користе **специјалне (редукторске) моторе**, који се одликују специфичним прирубницама, специјалним пречницима краја вратила, јачим лежајевима и бољим решењем заптивања, тако да они имају низ **предности**:
  - једноставнија, компактнија и јефтинија конструкција,
  - могућност постизања већих преносних односа,
  - већа оптеретивост слободног краја вратила мотора,
  - боља херметичност.

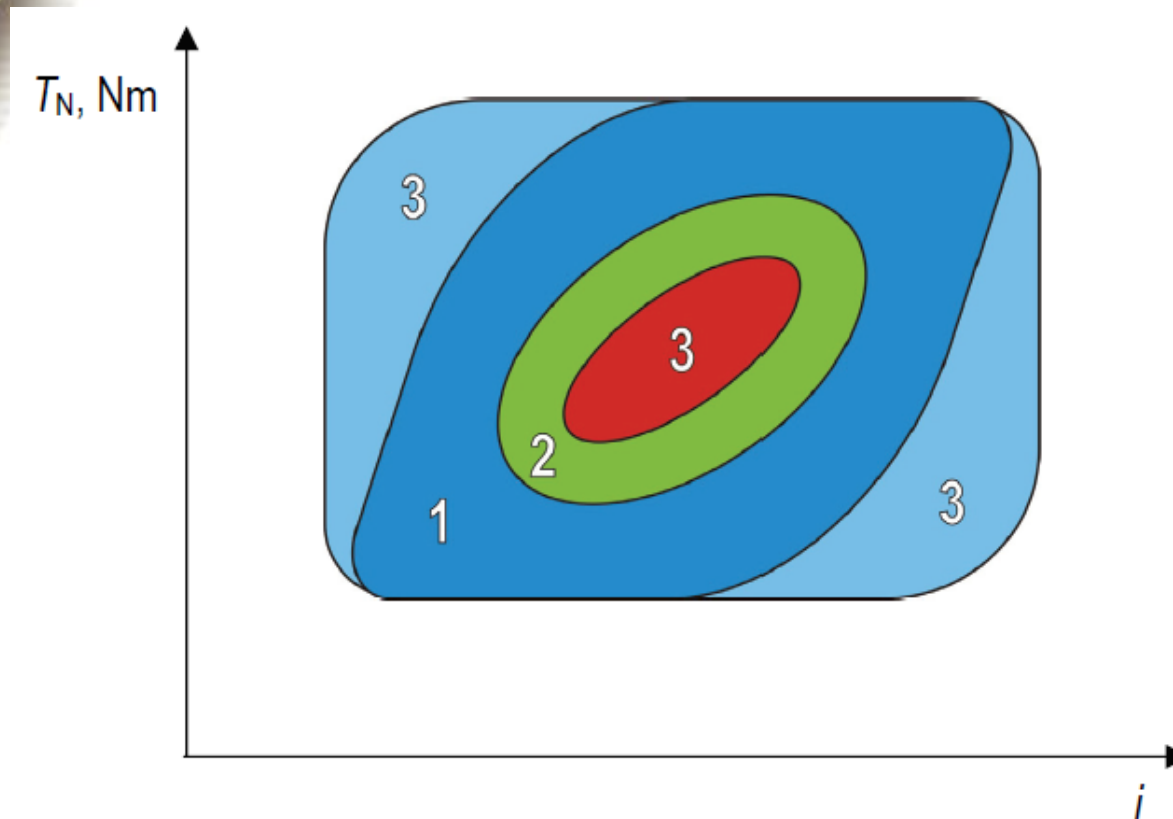
Концепцијска решења великих произвођача

- Редукторе са стандардним IEC моторима испоручују и велики произвођачи који користе специјалне моторе, када то посебно захтевају купци. На пример, када купци хоће сами да уграђују моторе (на купљене редукторе).

Графички приказ потражње за зупчастим редукторима по обртним моментима и преносним односима (овај податак се добија након детаљног истраживања потреба тржишта)

Поступак дефинисања техничких карактеристика

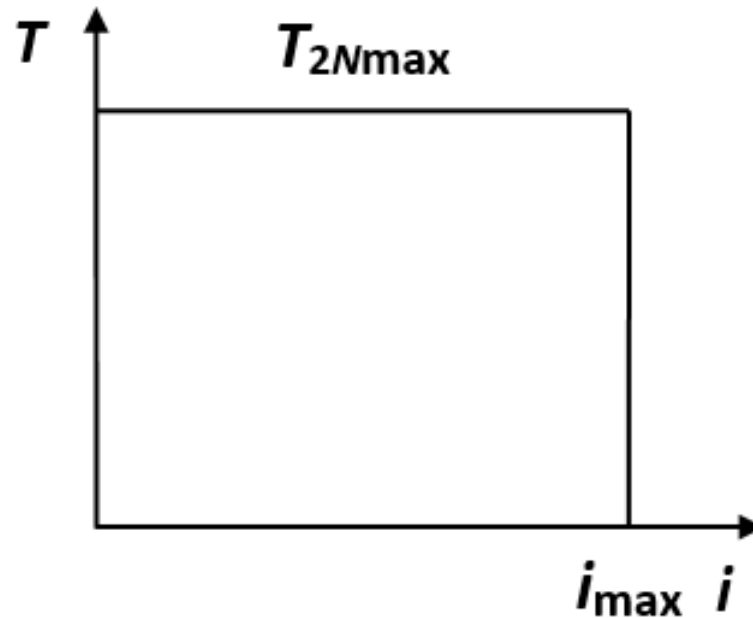

- 1 - област коју покривају велики произвођачи редуктора,
- 2 - област коју покривају средњи произвођачи редуктора,
- 3 - области које покривају мали произвођачи редуктора

Шематски приказ области преносних односа и носивости које покривају велики, средњи и мали произвођачи редуктора

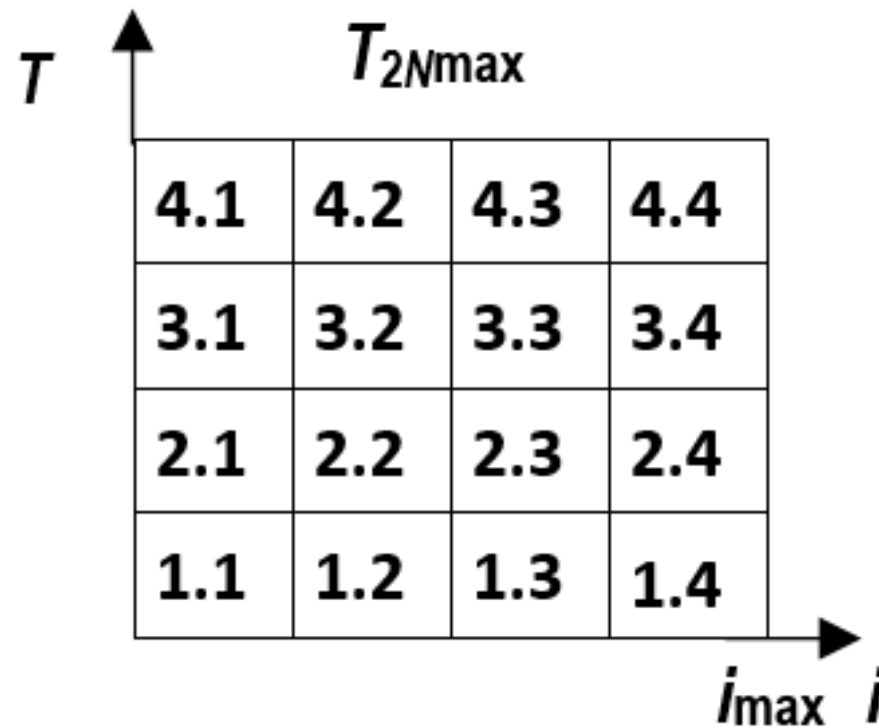
- Правилно ограничавање области је изузетно важно због тога да би се обезбедила **рентабилност** сваке величине редуктора.
- Ако се покрива нека област за којом влада изузетно мала потражња, онда та величина редуктора **неће бити економична**.
- Такве области се, по правилу, препуштају мањим произвођачима редуктора који су оријентисани на мале серије и којима се то, по природи ствари, исплати.

Графички приказ области обртних момената и преносних односа које ће се покривати са пројектованом фамилијом редуктора

- Након дефинисања границе области која ће се покривати фамилијом универзалних редуктора потребно је унутар ње **дефинисати (типизирати) области** које ће се покривати појединим величинама, типовима редуктора, по носивостима (T_{2N}) и величинама преносних односа (i).
- Треба водити рачуна о стандардима, техничким карактеристикама конкурентских решења и могућностима расположиве технологије.

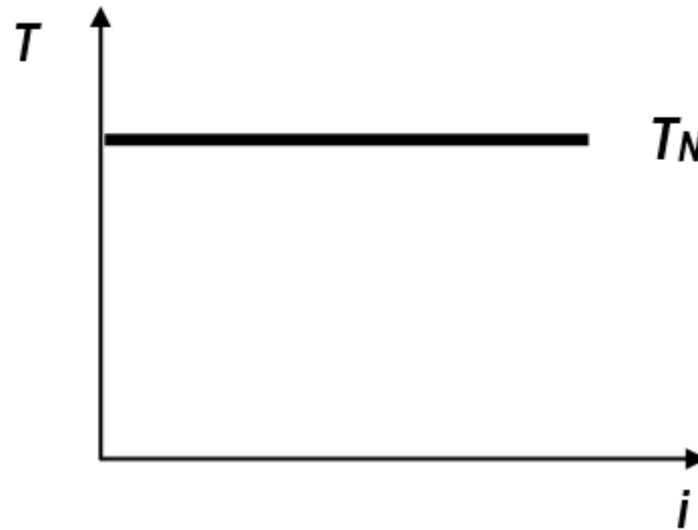
Графички приказ области обртних момената и преносних односа који ће се покривати са пројектованом фамилијом редуктора

Поступак дефинисања техничких карактеристика

Упоредни приказ области обртних момената појединих произвођача тростепених зупчастих редуктора

- Дефинисањем номиналне (називне) вредности обртног момента дефинисана је и основна област примене редуктора.

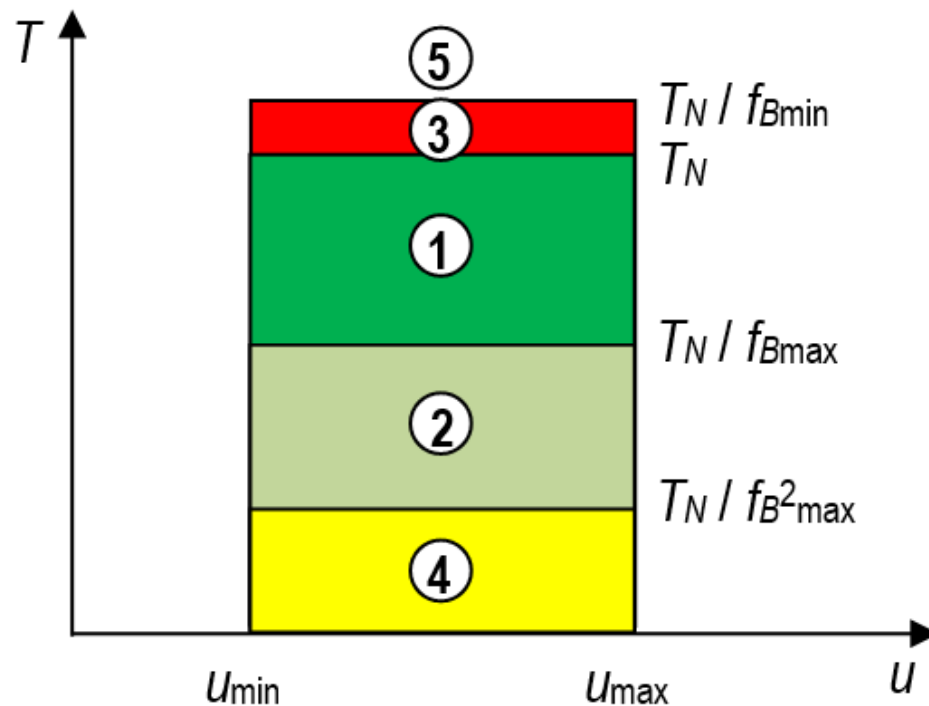

Графички приказ називне вредности обртног момента редуктора

Поступак дефинисања техничких карактеристика

■ Наиме, да би се обезбедио исправан рад редуктора мора бити испуњен услов:

$$T_N \geq f_B T$$

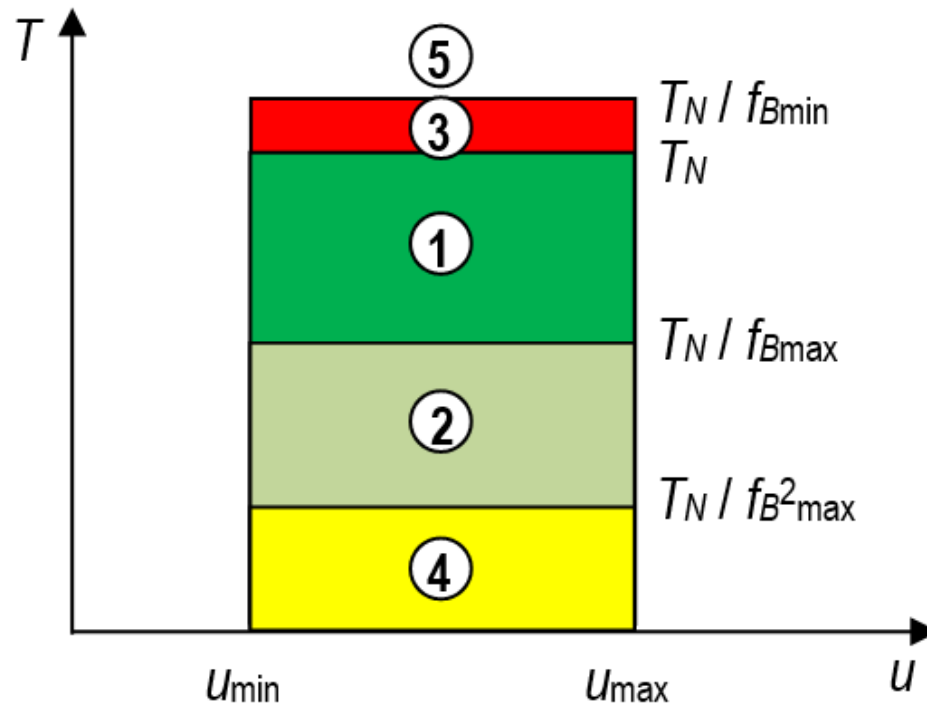
- 1 – област основне примене,
- 2 – област допунске примене,
- 3 – област краткотрајне примене,
- 4 – област у којој је редуктор предимензионисан,
- 5 – критична област у којој долази до тренутне хаварије редуктора

Област примене универзалног зупчастог редуктора

Поступак дефинисања техничких карактеристика

(f_B) - погонски фактор који узима у обзир све неравномерности које се јављају у току рада, што значи да редуктор обично ради у подручју:

$$T_N \geq T \geq T_N / f_{Bmax}$$

- 1 – област основне примене,
- 2 – област допунске примене,
- 3 – област краткотрајне примене,
- 4 – област у којој је редуктор предимензионисан,
- 5 – критична област у којој долази до тренутне хаварије редуктора

Област примене универзалног зупчастог редуктора

- У области испод T_N / f_{Bmax} редуктор је предимензионисан и треба концепцијски и конструкционо предвидети једну мању величину редуктора, тј. скок између суседних величина редуктора мора бити:

$$T_{N(n+1)} = f_{Bmax} T_{N(n)}$$

односно

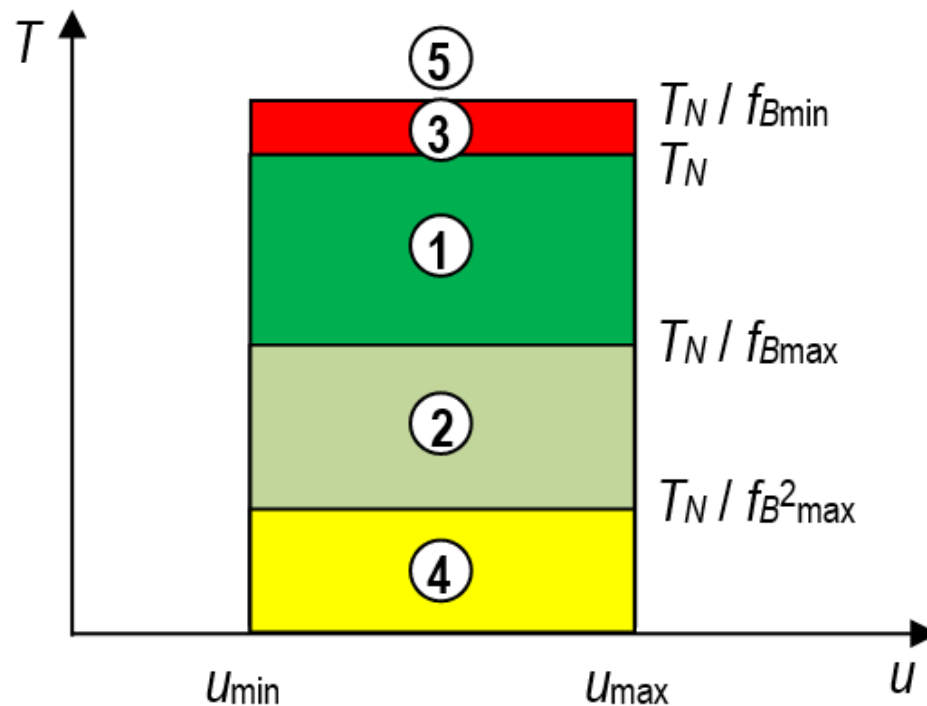
$$T_{N(n+1)} = q_T T_{N(n)}$$

$q_T = f_{Bmax} = 2$ - фактор пораста обртних момената. Овакав скок момената поштује већина произвођача редуктора, јер је, по теорији стандардних бројева, $q_T = q_F q_L = q^2 q = q^3 = 1,25^3 = 2$ што одговара порасту дужинских мера по стандардном реду R10 или R20/2.

Поступак дефинисања техничких карактеристика

■ Редуктор се може користити и изван области његове основне примене ($T_N \geq T \geq T_N / f_{Bmax}$) и то за преношење мањих обртних момената, када први мањи редуктор не може да задовољи (област $T_N / f_{Bmax} \geq T \geq T_N / f_{Bmax}^2$).

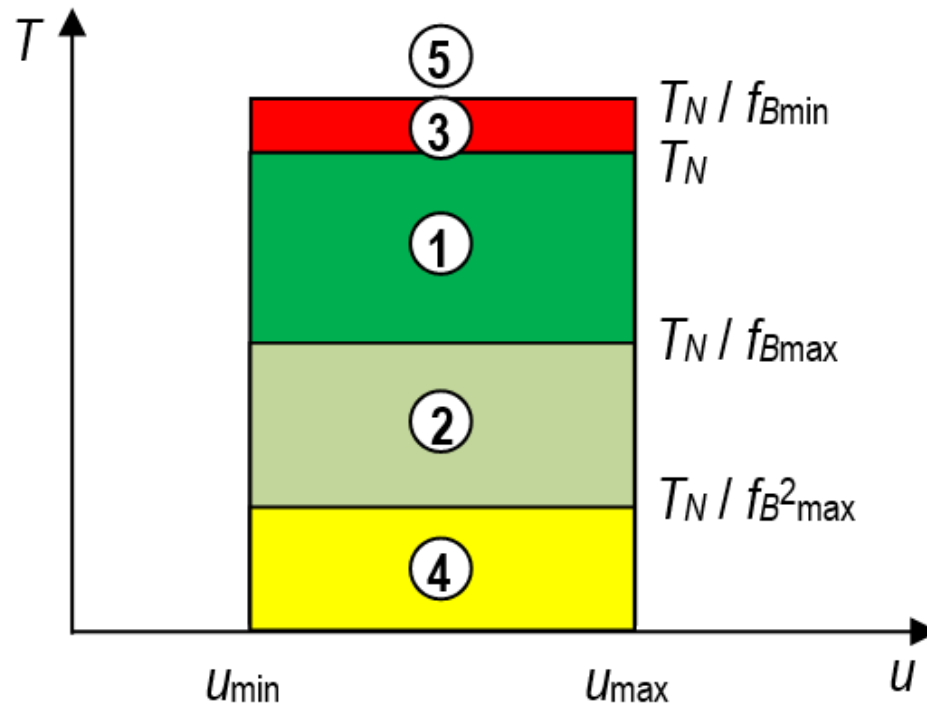

- 1 – област основне примене,
- 2 – област допунске примене,
- 3 – област краткотрајне примене,
- 4 – област у којој је редуктор предимензионисан,
- 5 – критична област у којој долази до тренутне хаварије редуктора

Област примене универзалног зупчастог редуктора

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- У области **испод** T_N / f_{Bmax}^2 , посматрани редуктор се обично не користи, јер је јако предимензионисан, већ се у тој области користи прва мања величина, наравно ако постоји.

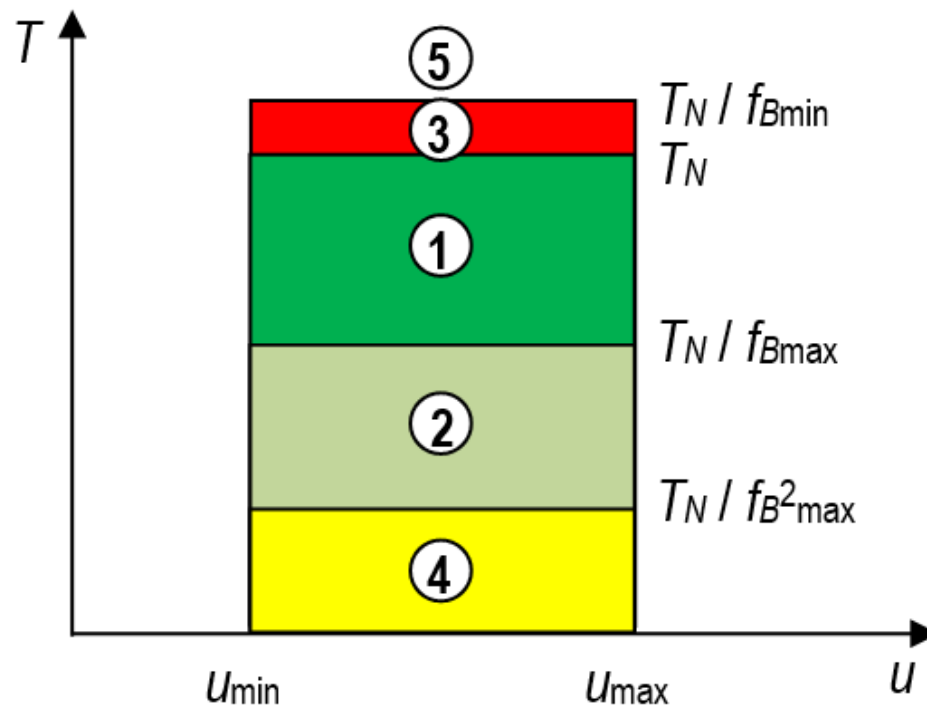

- 1 – област основне примене,
- 2 – област допунске примене,
- 3 – област краткотрајне примене,
- 4 – област у којој је редуктор предимензионисан,
- 5 – критична област у којој долази до тренутне хаварије редуктора

Област примене универзалног зупчастог редуктора

Поступак дефинисања техничких карактеристика

■ За случај краткотрајних погона и мирног оптерећења, дозвољава се његово незнатно преоптерећење (област критичне примене $T_N / f_{Bmin} \geq T \geq T_N$) када ће тај редуктор брже пропадати.

- 1 – област основне примене,
- 2 – област допунске примене,
- 3 – област краткотрајне примене,
- 4 – област у којој је редуктор предимензионисан,
- 5 – критична област у којој долази до тренутне хаварије редуктора

Област примене универзалног зупчастог редуктора

■ Овакво преоптерећење је могуће и са становишта степена сигурности појединих елемената, јер је минимална вредност погонског фактора обично $f_{Bmin} = 0,8$, па је највеће оптерећење:

$$T_{max} = T_N / f_{Bmin} = T_N / 0,8 = 1,25 T_N$$

■ То је мање од критичног оптерећења, које произилази на основу минималног степена сигурности $S_{min} = 1,3$, тако да то оптерећење не разара конструкцију, али јој ни не гарантује неку дуготрајност нити потпуну сигурност.

- Што се тиче бројчаних вредности **номиналних обртних момената (T_N)** стандард предвиђа бројеве из **стандардног реда R20** и тих бројева се већина произвођача редуктора и придржава али их касније, при дефинисању стварне носивости појединих редуктора, при појединим преносним односима, најчешће коригује на стварну вредност.
- При дефинисању носивости мора се узети у обзир и **конкуренција**, тј. вредности техничких карактеристика које они дају за своје редукторе, јер се ипак мора обезбедити **могућност узајамне заменљивости**, пошто усклађивање носивости редуктора са његовим осним висинама, нажалост, још увек није дефинисано стандардом.

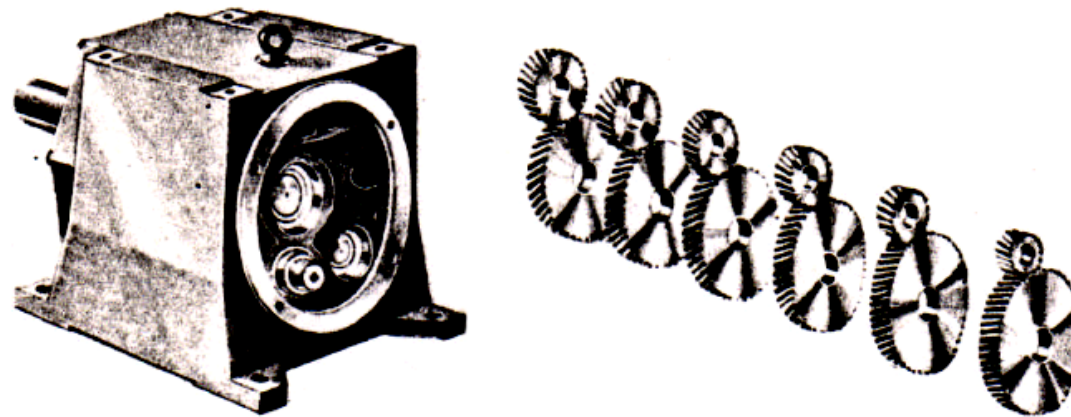
Што се тиче величине **преносних односа (i)** она се одређује у зависности од низа фактора, а пре свега од:

- усвојене концепције редуктора,
- расположиве технологије,
- стварних потреба у оквиру дотичног реда.

У принципу, тежи се да се по једном зупчастом пару постигне што већи преносни однос.

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- Произвођачи универзалних редуктора настоје да у оквиру сваке величине редуктора обезбеде што већи број различитих преносних односа, како би могли што потпуније да удовоље захтевима купаца.
- За преносне односе се обично усвајају бројеви из **стандардног реда R20** и дефинишу се на две децимале.

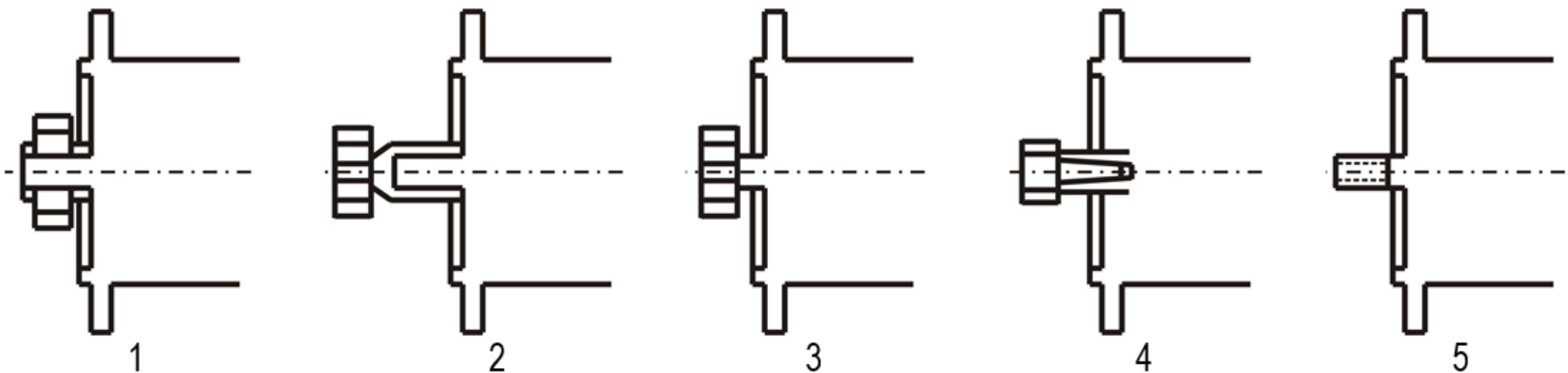
- **Стварне вредности преносних** односа незнатно одступају од стандардних бројева, јер их је тешко постићи, због унапред одређеног осног растојања, модула зупчаника и угла нагиба бока зубаца.
- Треба избегавати целе бројеве преносних односа за једностепене редукторе ($u = 1,00; 2,00; 4,00; 8,00; 9,00; 10,00$ итд.) јер се њима остварује спрезање увек истих бокова зубаца, што код зупчастих редуктора није пожељно, јер се тиме не обезбеђује њихово равномерно хабање.

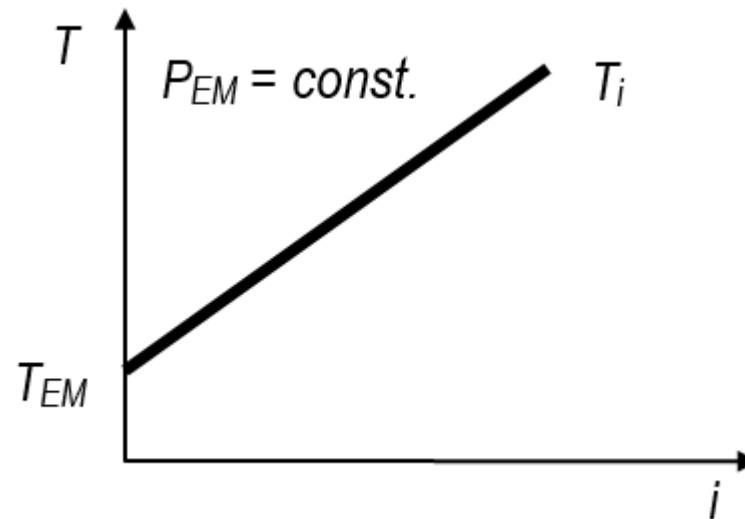
- Није рационално ићи на сувише велике преносне односе по једном зупчастом пару, јер је у екстремним случајевима јефтиније израђивати двостепене редукторе са мањим парцијалним преносним односима.
- Обично се у оквиру једноступених редуктора, иде **до 6,3 (7,1)**, мада има произвођача који израђују једноступене редукторе са преносним односом и до 8 (10), али не и већим од 12,5 (*Lenze*).

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- До овако велике разлике у величини преносних односа долази услед другачије концепције израде првог зупчаника.
- У првом случају зупчаник се поставља на вратило, док се у другом случају он израђује изједна са вратилом (као зупчато вратило) или се утискује у посебну чауру, која се поставља на вратило електромотора, или се утискује у вратило електромотора.

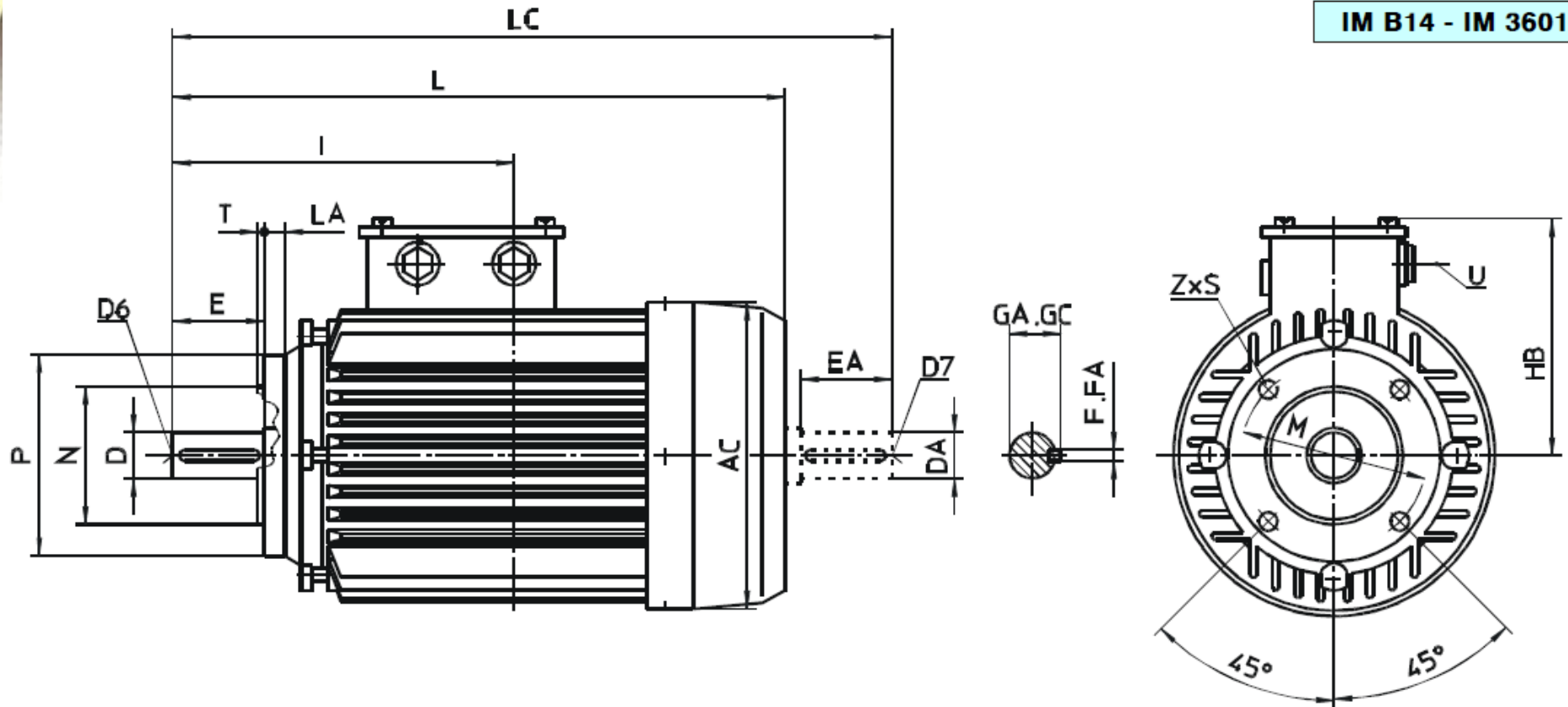
- С обзиром да су тзв. моторни редуктори намењени, пре свега, за директно повезивање са електромотором, мада се они испоручују и у тзв. без моторној верзији, потребно је ускладити карактеристике редуктора са карактеристикама електромотора који су предвиђени да се са њим повезују.

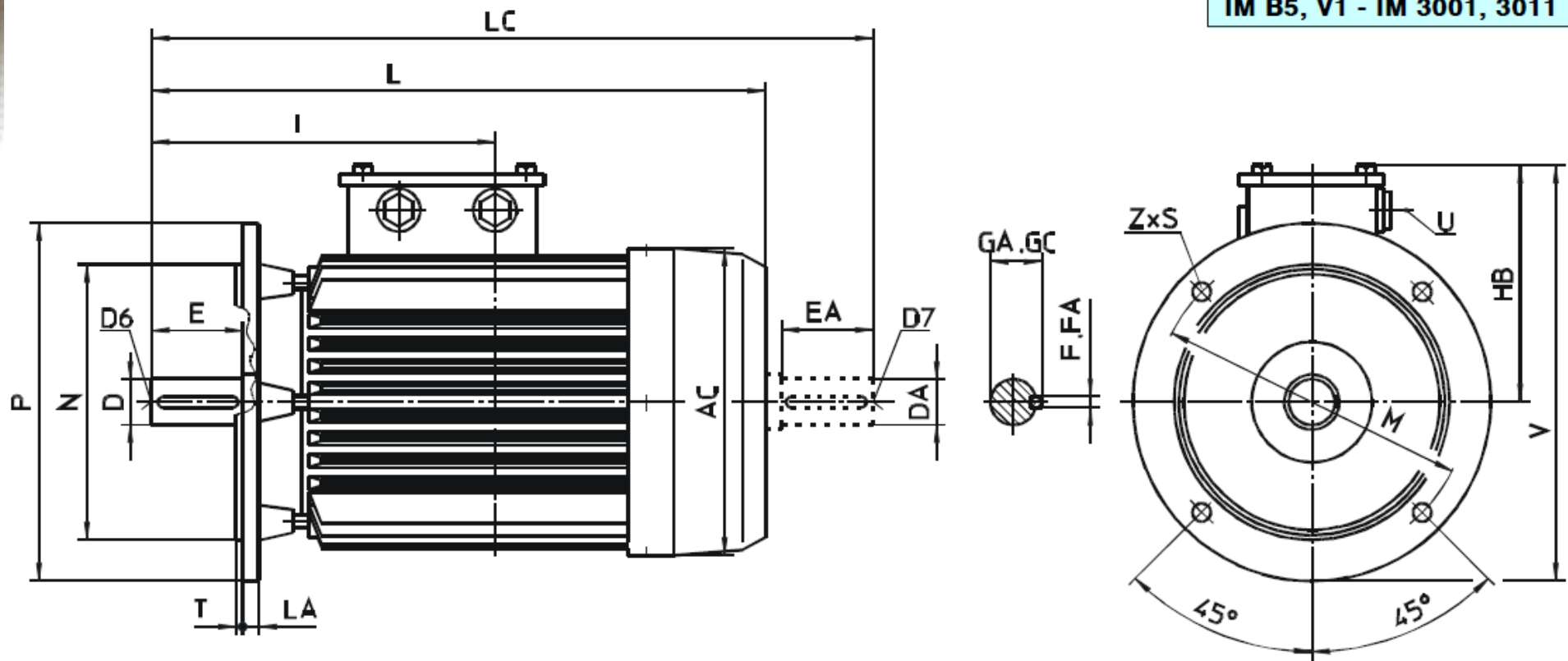
Графички приказ промене излазног обртног момента у зависности од величине преносног односа редуктора

Поступак дефинисања техничких карактеристика

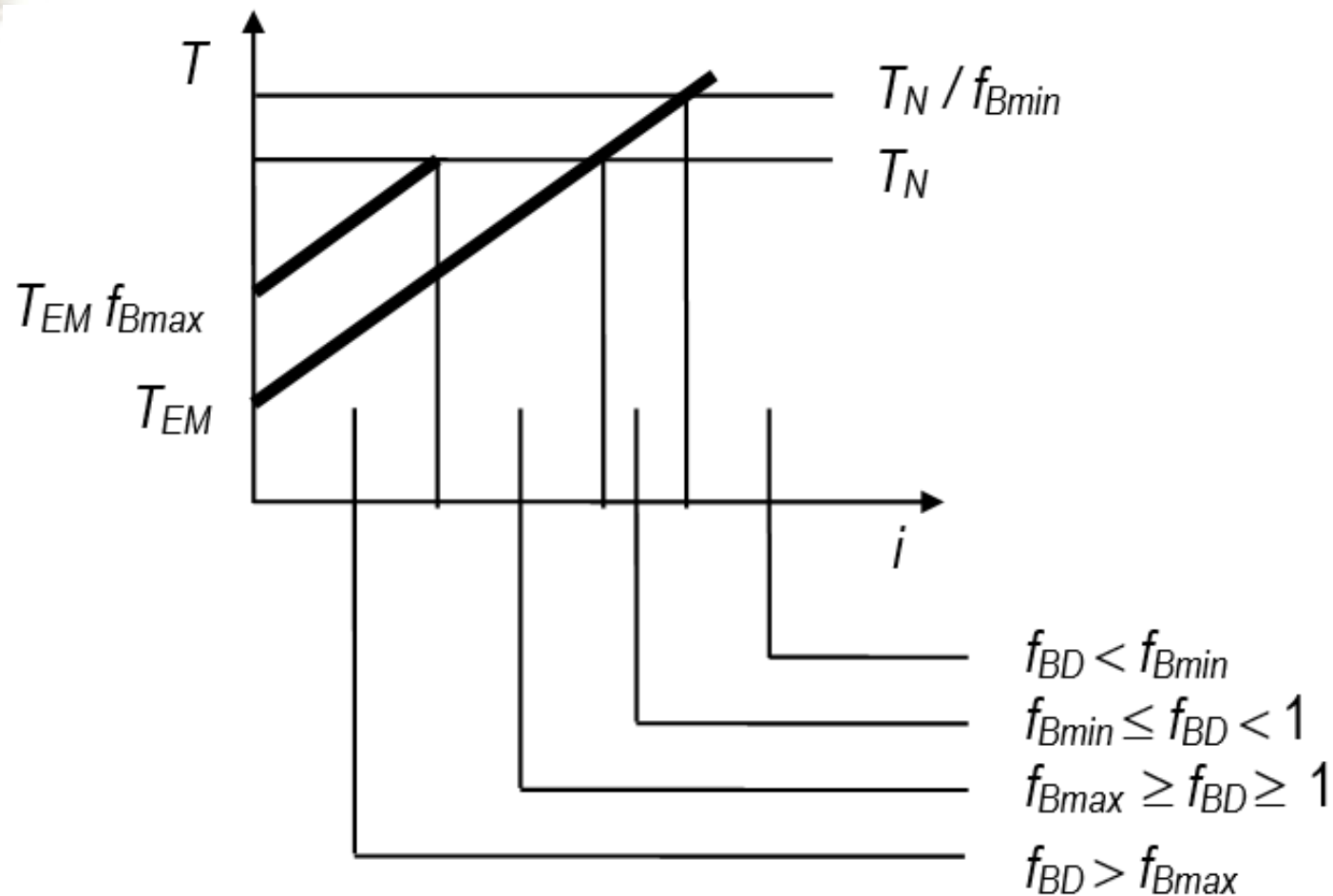
IM B14 - IM 3601

Поступак дефинисања техничких карактеристика

Поступак дефинисања техничких карактеристика

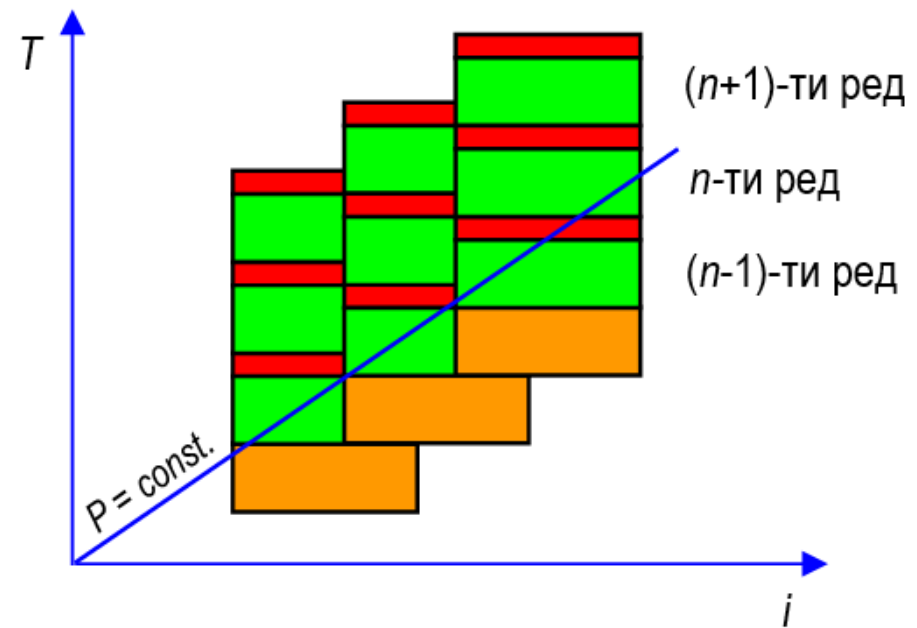
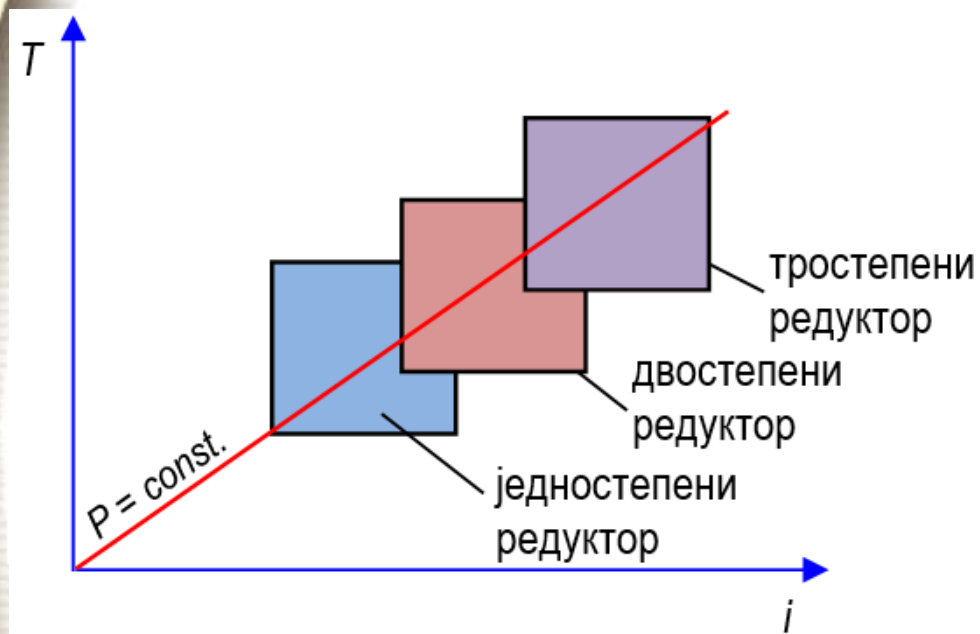
Графички приказ области обртних момента које покрива моторни редутор

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- Дефинисањем основних величина електромотора, које ће се везивати са појединим редукторима, које се врши **на основу могућности повезивања (осне висине), расположиве снаге и броја обртаја**, одређени су и обртни моменти које треба пренети редуктором.
- При дефинисању снага разматрају се **само четворополни мотори**, с обзиром да они имају најповољније полазне карактеристике и с обзиром да се они најједноставније и најбрже набављају.
- За погон моторних редуктора обично се користе трофазни асинхрони мотори.

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- Да би покрили што већу област захтева тржишта, произвођачи су принуђени да производе вишестепене редукторе и више величина редуктора, тј. фамилију универзалних зупчастих редуктора.

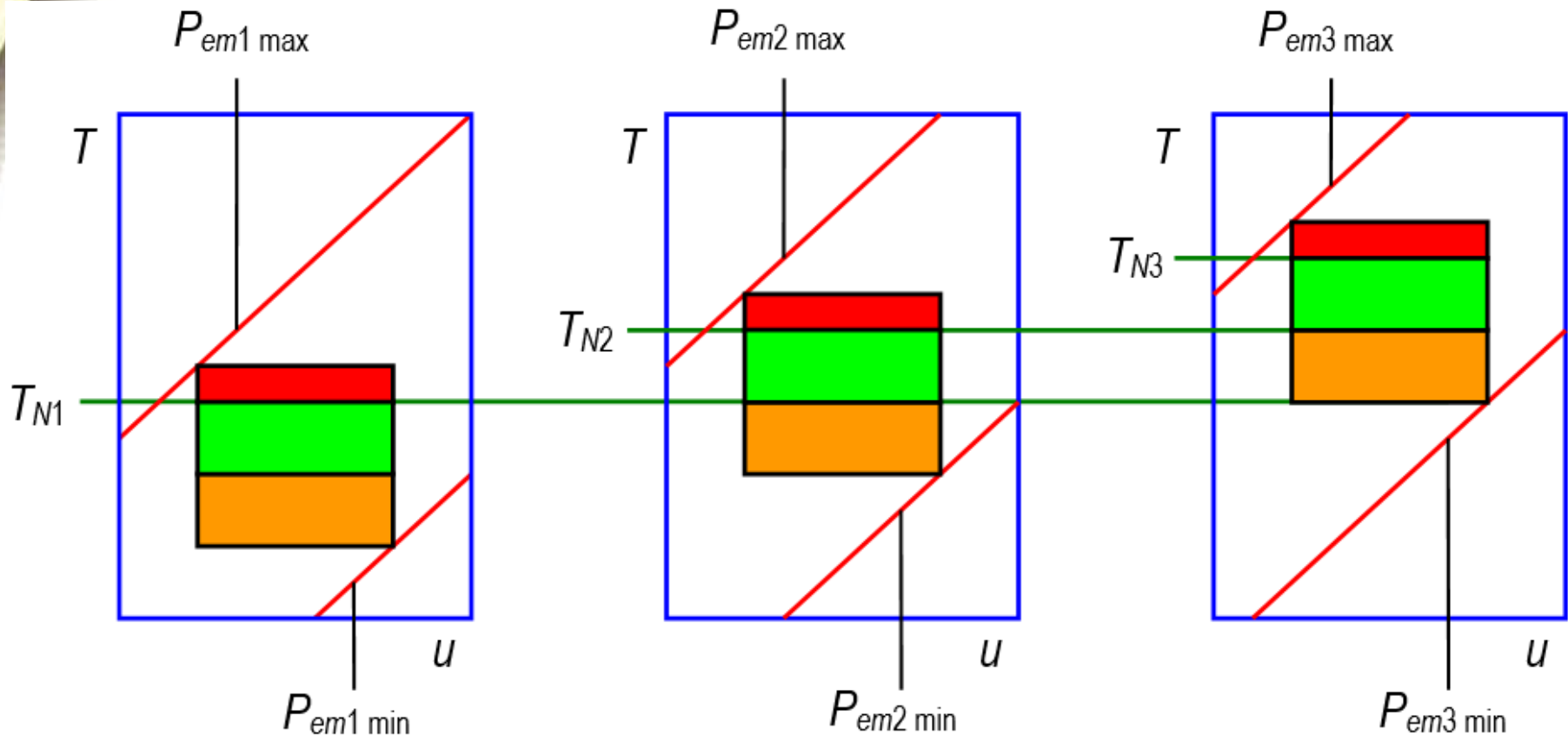

Карактеристична област примене вишестепених редуктора (1) и карактеристична област примене фамилије универзалних редуктора (2)

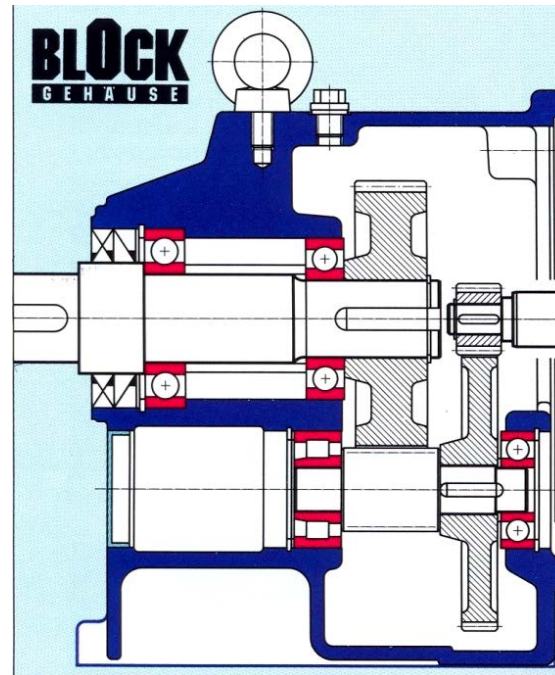
- На основу снага (обртних момената) мотора и граничних вредности преносних односа и могућих номиналних вредности обртних момената, на основу тзв. дијаграма снаге, одређују **се стварне вредности номиналних обртних момената** за поједине величине редуктора.

Поступак дефинисања техничких карактеристика

Графички приказ области обртних момената које се покривају са појединим величинама

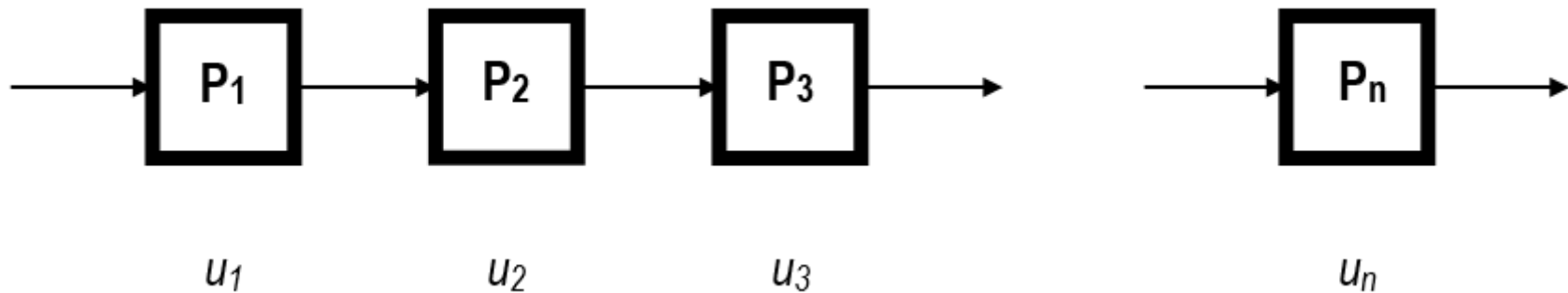
■ **Начин постизања различитих преносних односа** (углавном су то бројеви из стандардног реда R20) зависи од усвојене концепције везе мотора са редуктором, мада се у принципу тежи да буде што мање излазних, великих и скупих зупчастих парова, а што више улазних, малих и јефтиних.

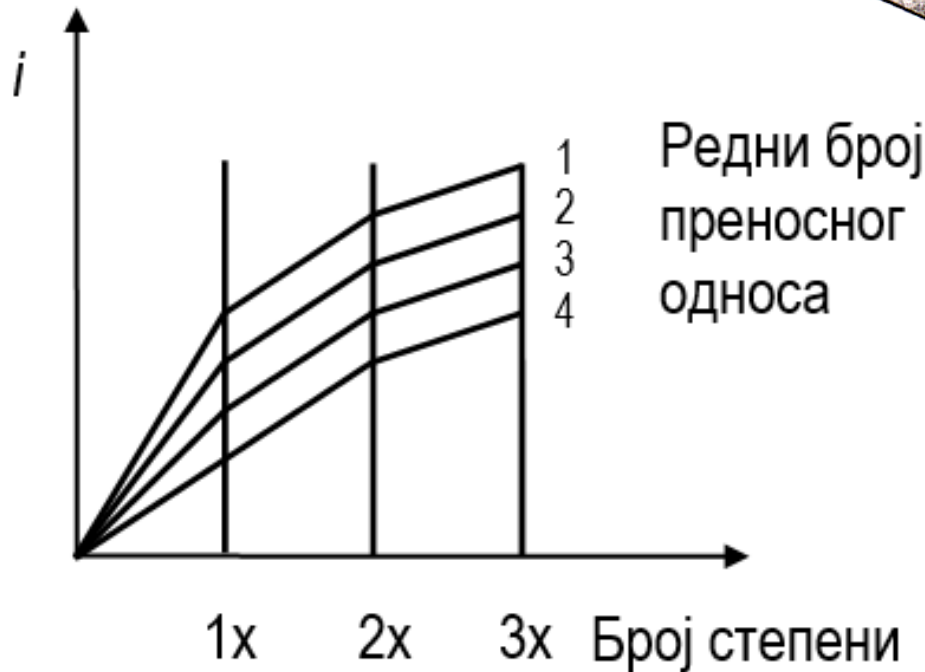
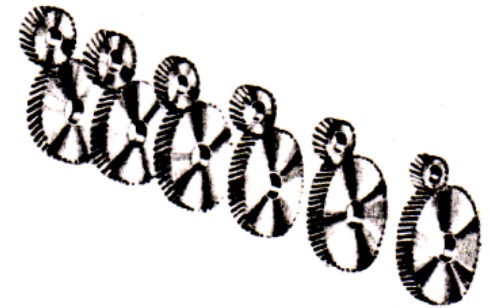
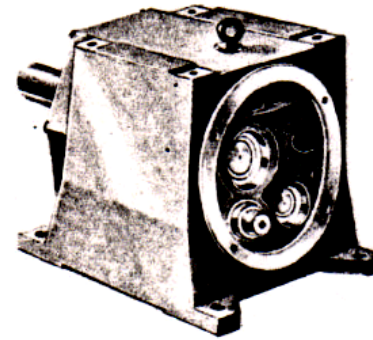

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- Код вишестепених преносних односа укупан преносни однос се добија множењем појединих преносних односа, тј.

$$U = U_1 U_2 U_2 \dots U_n$$

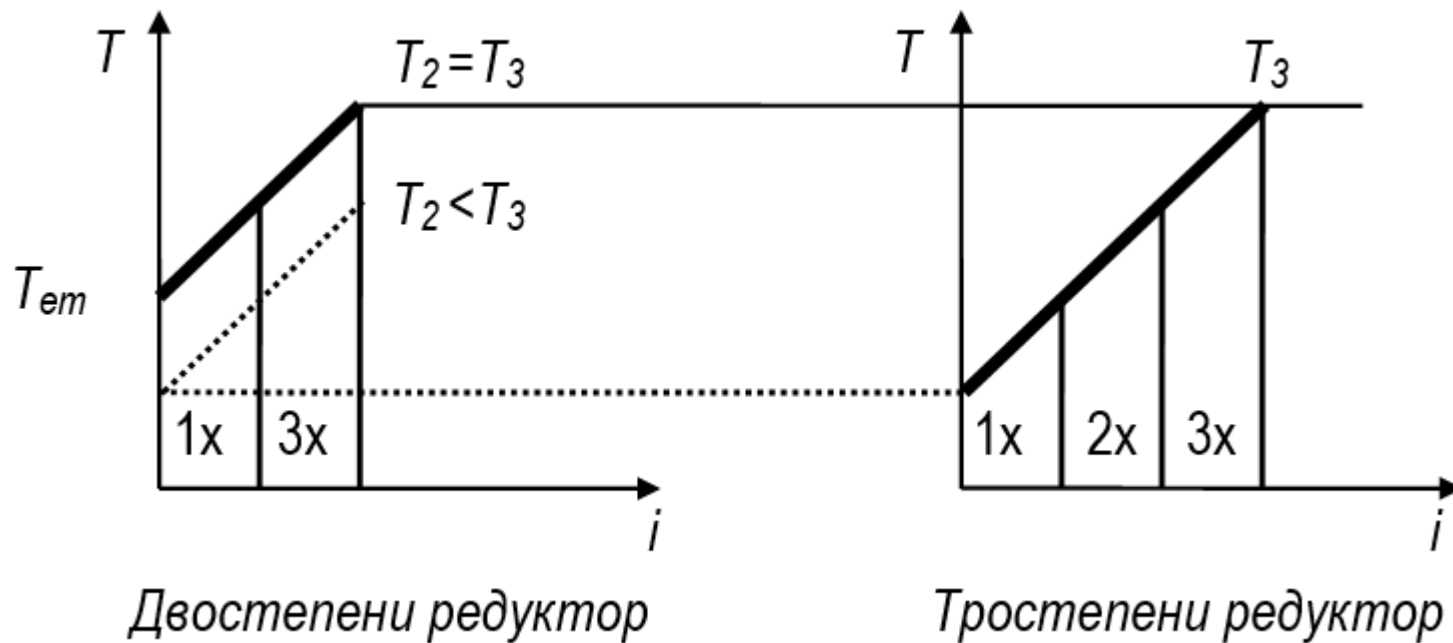

Шематски приказ расподеле преносних односа у оквиру појединих степени зупчастих редуктора

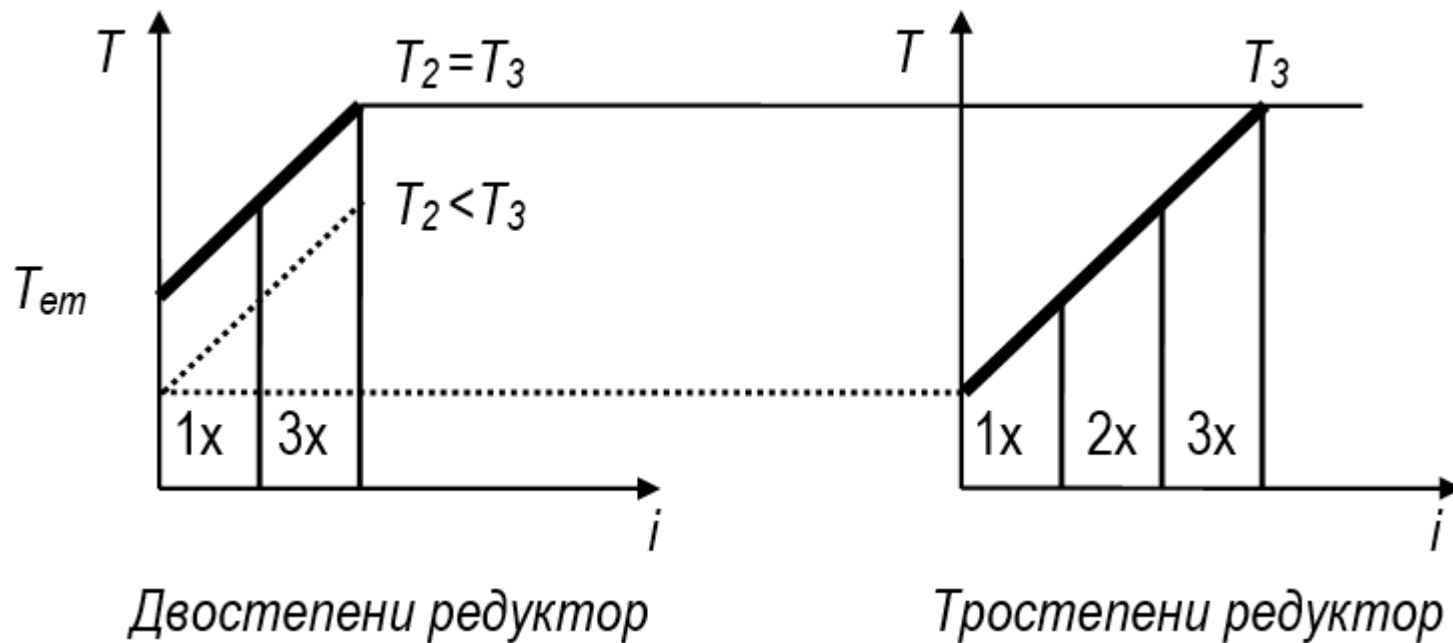
Поступак дефинисања техничких карактеристика

- Дефинисање носивости редуктора, у оквиру дво и тростепене варијанте, зависи, поред усвојене концепције преносника, и од усвојених преносних односа и, свакако, од предвиђених величина (снага) електромотора са којима се предвиђа да се повезује дотични редуктор.

Поступак дефинисања техничких карактеристика

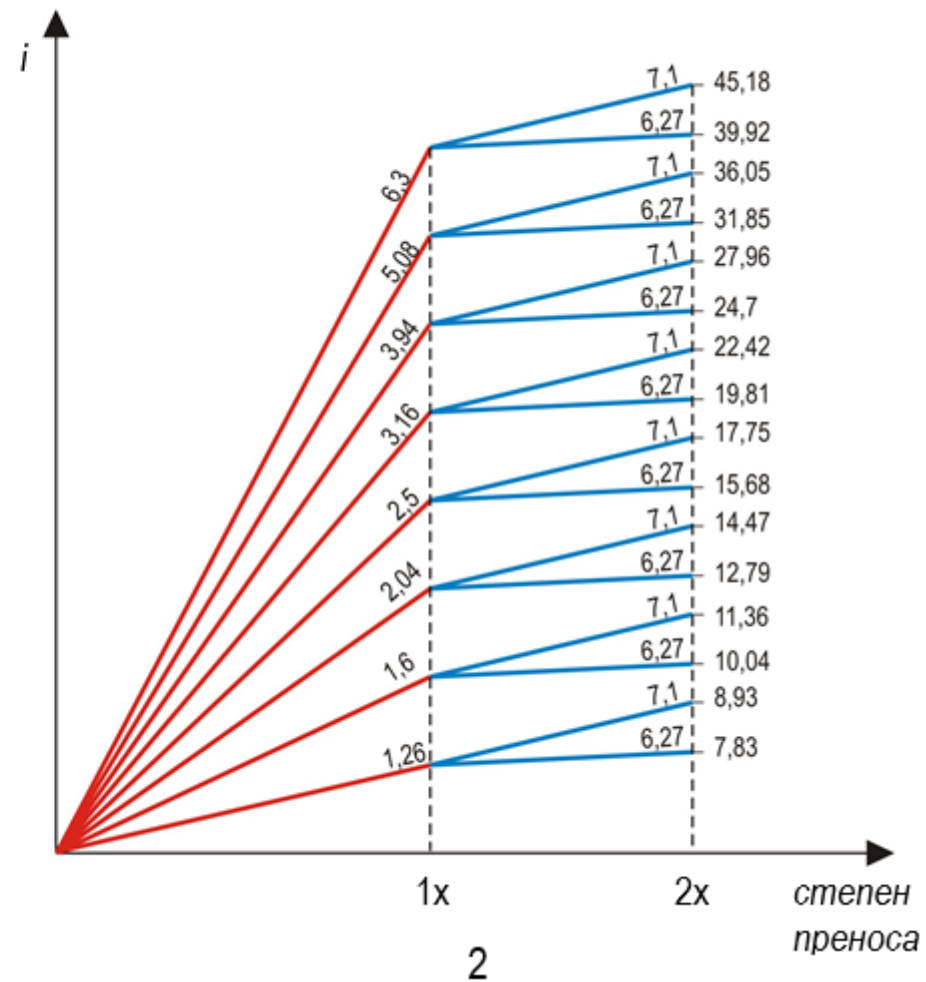
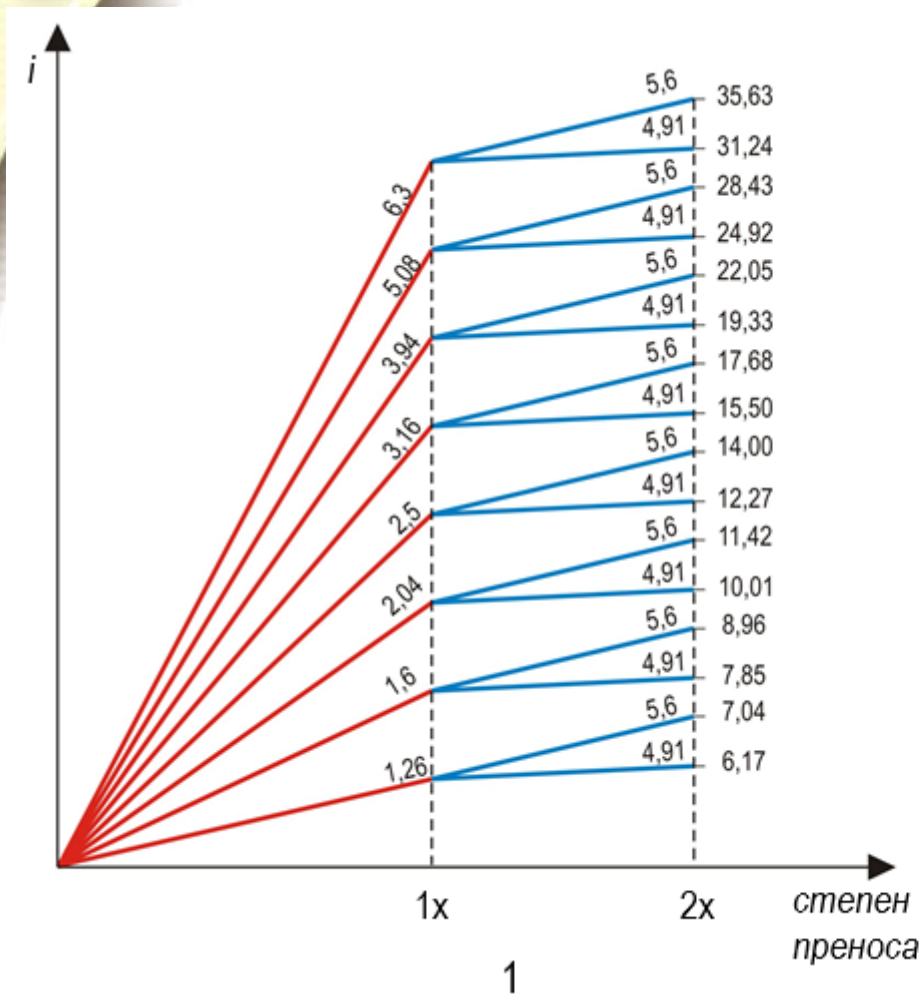
- Концепција 1: двостепени редуктори се израђују у посебном кућишту за двостепене редукторе, а да се тростепени раде комбинацијом дво и једноступених редуктора, произилази да се за тростепену верзију мора користити прва мања величина једноступеног редуктора.

- **Концепција 2: исто кућиште се користи за израду дво и тростепених редуктора, тј. када се користе иста излазна вратила и исти излазни зупчасти парови, који ће се: или у двостепеној варијанти користити нерационално, или се у двостепеној варијанти морају користити јачи први парови (што је најчешћи случај) тако да се у оквиру тростепених редуктора морају користити први парови из прве мање величине двостепених редуктора.**

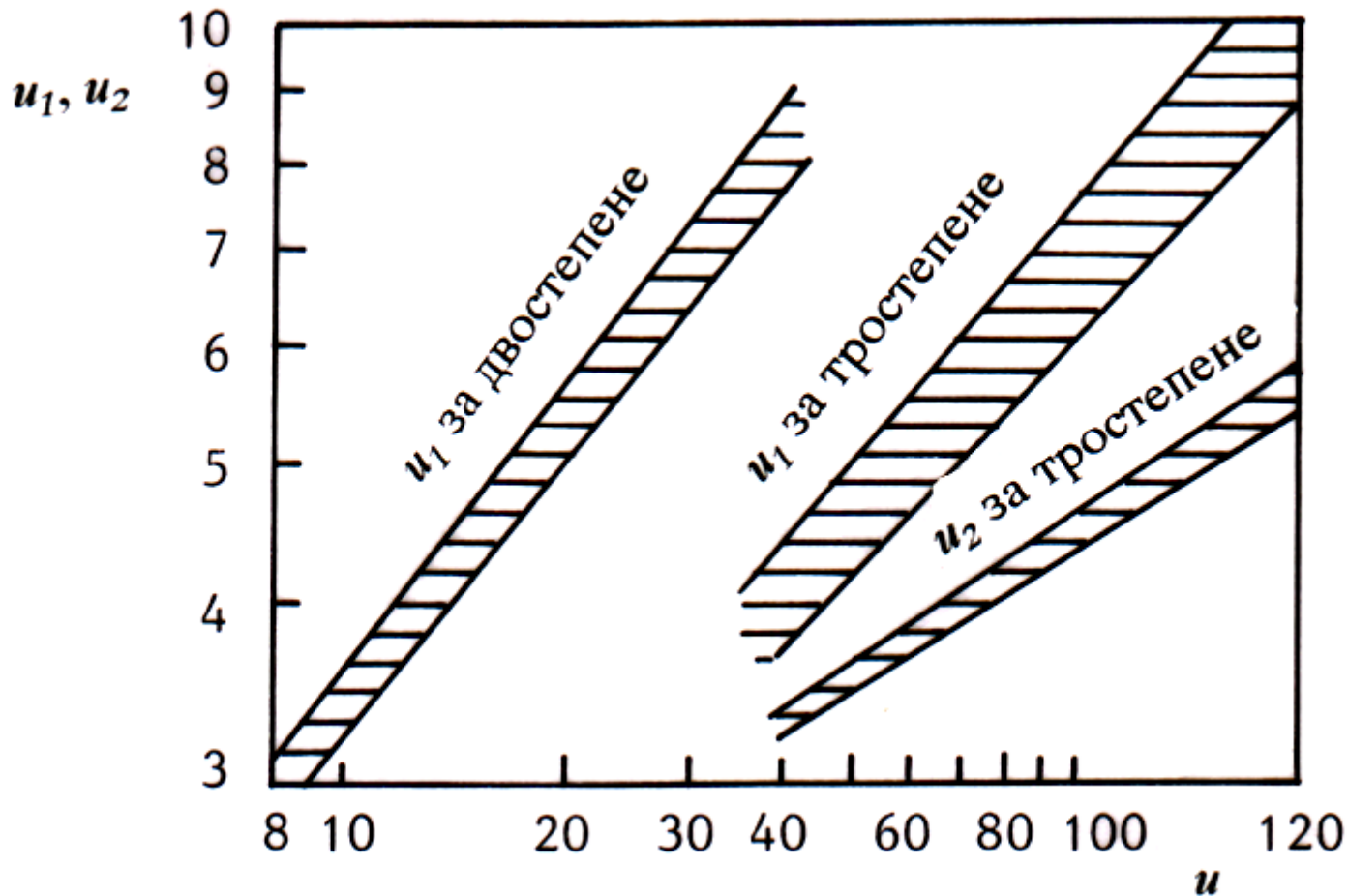
Поступак дефинисања техничких карактеристика

1 – основна варијанта ($T_N = 450 \text{ Nm}$), 2 – слабија варијанта ($T_N = 300 \text{ Nm}$)

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- Вредности појединих преносних односа обично се одређују на основу разних препорука у виду дијаграма.

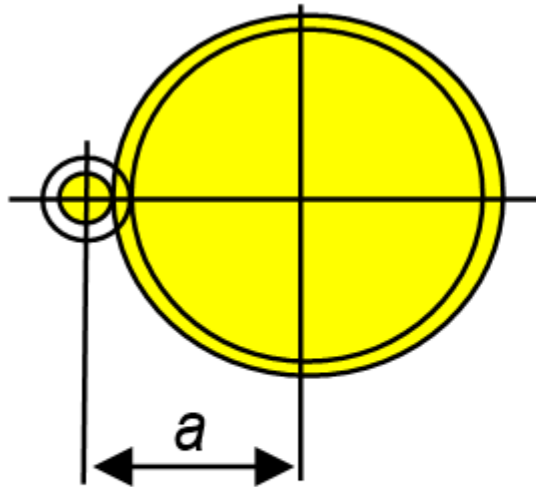
- При повећању преносних односа обично се иде до границе када је јефтиније, са становишта утрошеног материјала и машинске обраде, уградити **два зупчаста пара уместо једног**.
- Величина највећег преносног односа утиче, у појединим случајевима, на **степен искоришћења**. Наиме, уместо двостепених у неким случајевима могу се користити једностепени, или уместо тростепених у неким случајевима двостепени, итд.
- Поред тога, тиме се постиже, у неким случајевима, **компактнија и јефтинија конструкција**, мада је она у осталим случајевима скупља због тога што се увек користе већи зупчаници, због већих међуосних растојања.

У оквиру исте осне висине редуктора преносни однос редуктора **може се повећати** на више начина:

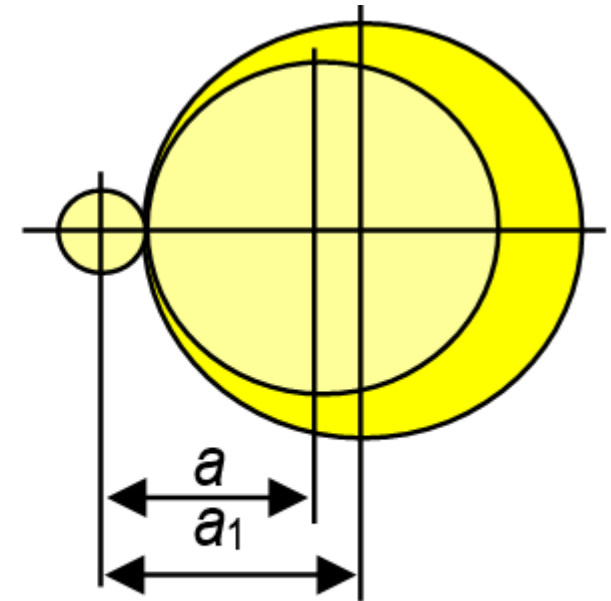
- смањењем погонског зупчаника:
- применом квалитетнијих материјала,
- смањењем модула зупчаника,
- смањењем броја зубаца,
- смањењем модула зупчаника и броја зубаца.

У оквиру исте осне висине редуктора преносни однос редуктора **може се повећати** на више начина:

- повећањем гоњеног зупчаника:
- повећањем броја зубаца зупчаника, што по правилу захтева повећање међуосног растојања и измену облика кућишта, отварање спороходне и/или брзоходне коморе кућишта (да би се велики зупчаници могли убацити у кућиште) и сл.

1

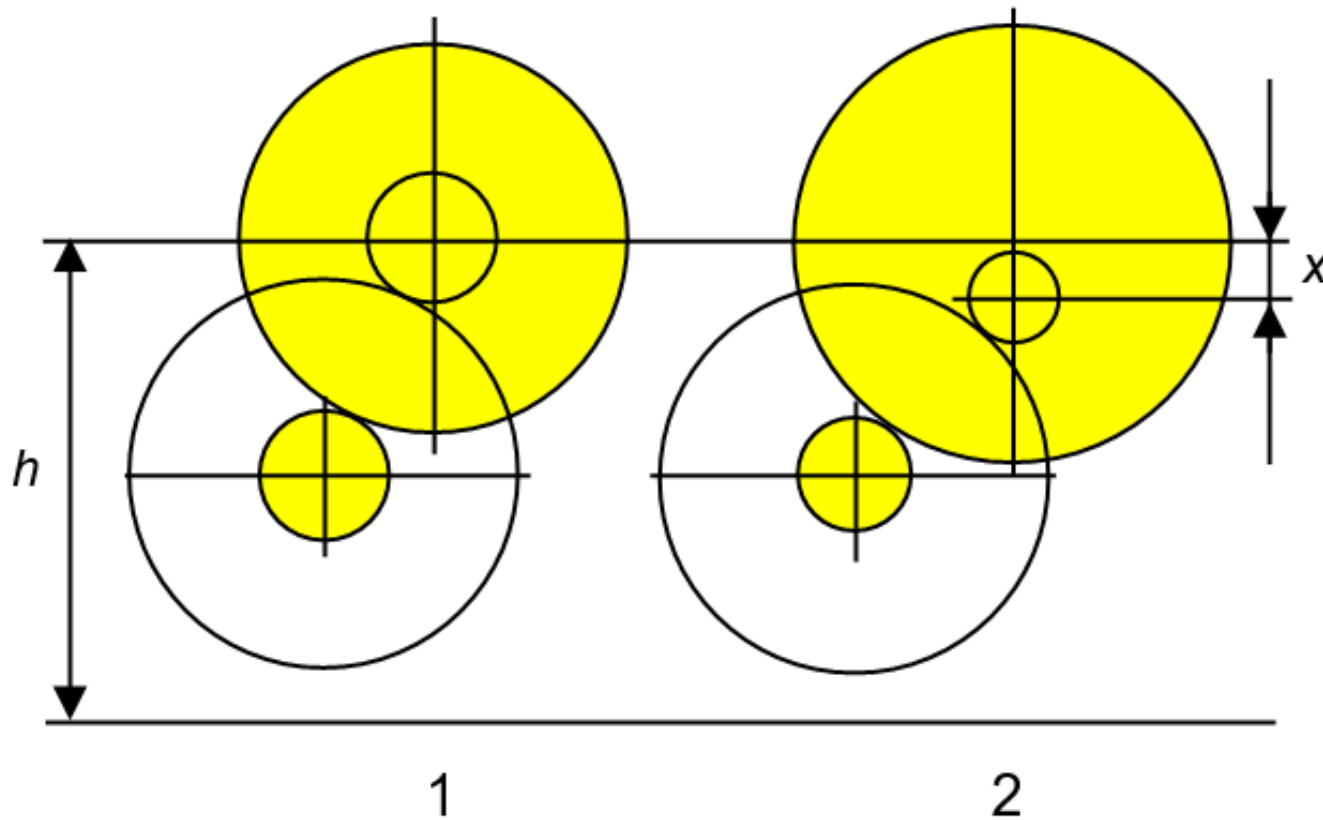
2

Шематски приказ начина повећања преносног односа смањењем пречника мањег зупчаника (1) и повећањем међуосног растојања (2)

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- У почетку је била присутна тежња да се редуктори израђују као **коаксијални** редуктори.
- Међутим, да би се повећали преносни односи, у оквиру сваке осне висине редуктора, **повећавала су се међуосна растојања**, посебно излазног пара
- Због тога је **спуштена оса улазног вратила**, да се не би смањио преносни однос првог пара.

Поступак дефинисања техничких карактеристика

Графички приказ узрока напуштања саосних редуктора (1) класично решење двостепеног зупчастог саосног редуктора и (2) са повећањем пречника гоњеног зупчаника излазног пара и задржавањем постојећег првог пара дошло је до нарушавања саосности улазног и излазног вратила код двостепених (и тростепених) редуктора

Поступак дефинисања техничких карактеристика

- Називни обртни момент (T_N) представља највећи обртни момент са којим се трајно може оптеретити редуктор.
- Називни обртни момент се **дефинише према критичном елементу**, док остали елементи најчешће могу да пренесу и нешто већи обртни момент.
- С обзиром да су зупчаници најскупљи елементи у редуктору настоји се да се они максимално искористе па су зато обично зупчаници и лежаји критични елементи.

Осна висина редуктора - h

- Осна висина редуктора је једна од најважнијих карактеристика редуктора јер од ње зависи величина преносног односа и вредност номиналног обртног момента. Осна висина је прописана стандардом и за њене вредности треба усвајати бројеве из стандардног реда R20.

- С обзиром да је стандардни ред R20 прилично густ већина произвођача редуктора усваја нешто ређи ред R20/2 односно R10 тј. бројеве са фактором пораста $q_h = 1,25$. Наиме, пораст обртних момената

$$T_N \geq T \geq T_N / f_{Vmax}$$

дефинише и пораст осних висина (међуосног растојања и модула) и износи:

$$q_T = q_i^3$$

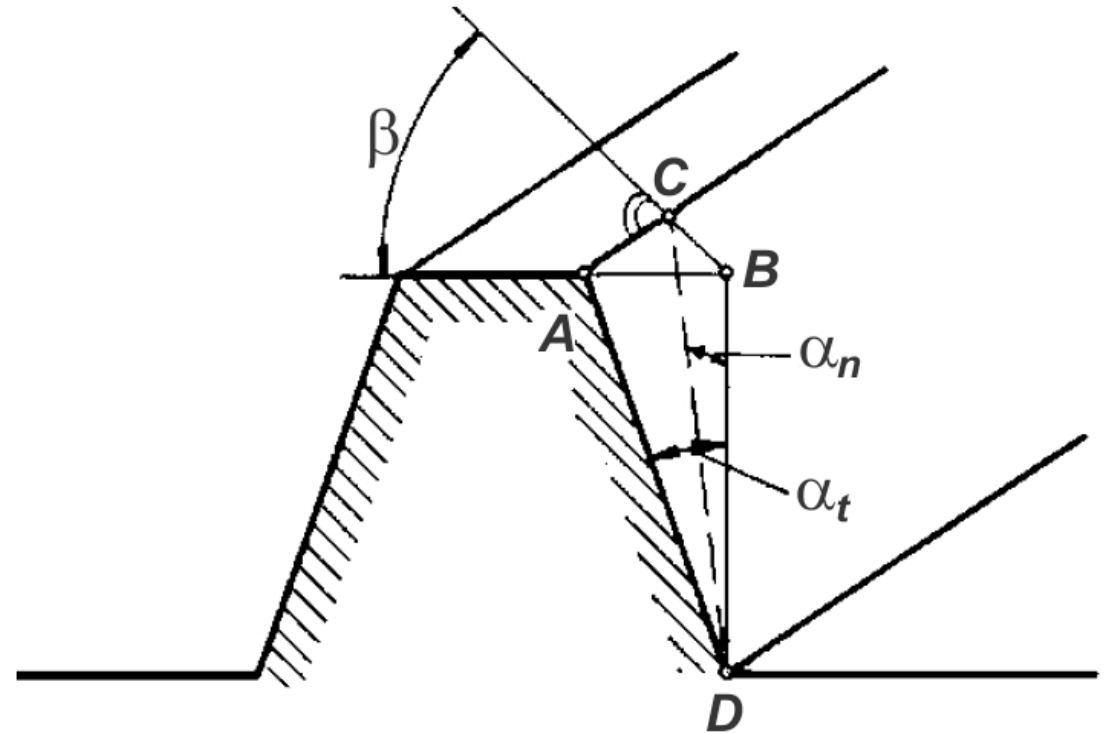
На пример, за пораст момента са фактором $q_T = 2$ (што одговара реду R20/6) долази до пораста осне висине са фактором $q_i = 1,25$ (што одговара реду R10).

- Да би се могла обезбедити **узајамна заменљивост** редуктора, произвођачи редуктора настоје да усвоје такве вредности осних висина које ће им то омогућити.
- Због непостојања стандарда из ове области данас се осне висине редуктора **фирме SEW**, као водећег светског произвођача индустријских редуктора, сматрају као "стандард" и према њима готово сви произвођачи редуктора усклађују димензије својих редуктора.
- Карактеристичне димензије универзалних зупчастих редуктора водећег светског произвођача (SEW) дате су у **каталозима**.

Цилиндрични зупчаници са косим зупцима

следи:

$$\operatorname{tg} \alpha_t = \frac{\operatorname{tg} \alpha_n}{\cos \beta}$$

Цилиндрични зупчаници са косим зупцима

■ Величине m_n и m_t означавају модуле зупчаника у чеоном и нормалном пресеку. Вредности модула m_n одговарају стандардним вредностима модула датим у табели стандардних вредности.

■ Модул у чеоној равни:

$$m_t = \frac{m_n}{\cos \beta}$$

■ Корак у чеоној равни:

$$p_t = \frac{p_n}{\cos \beta}$$

■ Померање профила, у обе равни:

$$x_n m_n = x_t m_t = x_t \frac{m_n}{\cos \beta}$$

Цилиндрични зупчаници са косим зупцима

- Следи да је **фактор померања профила у чеоној равни:**

$$x_t = x_n \cos \beta$$

- **Подеони пречник у чеоној равни:**

$$d = m_t z = \frac{m_n}{\cos \beta} z$$

Због тога су косозуби зупчаници нешто већег пречника од правозубих.

- **Основни пречник у чеоној равни:**

$$d_b = d \cos \alpha_t$$

Цилиндрични зупчаници са косим зупцима

- Кинематски пречник у чеоној равни:

$$d_w = d \frac{\cos \alpha_t}{\cos \alpha_{wt}}$$

- Подножни пречник у чеоној равни :

$$d_f = d - 2m_n (1 + c_{ao} - x_n)$$

- Темени пречник у чеоној равни:

$$d_a = 2a - d_f - 2cm_n$$

ОДНОСНО

$$d_a = d + 2m_n (1 + x_n)$$

c - коефицијент теменог зазора ($c = 0,2$) и
 c_{ao} - коефицијент висине заобљеног дела
профила зупца ($c_{ao} = 0,25$)

Цилиндрични зупчаници са косим зупцима

■ Осно растојање:

$$a = m_t \cdot \frac{z_1 + z_2}{2} \cdot \frac{\cos \alpha_t}{\cos \alpha_{wt}} = \frac{m_n}{\cos \beta} \cdot \frac{z_1 + z_2}{2} \cdot \frac{\cos \alpha_t}{\cos \alpha_{wt}}$$

Питања ...

